

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Динамічність розвитку суб'єктів господарювання та невизначеність середовища функціонування ускладнюють їх здатність виконувати свої зобов'язання в повному обсязі в установленій термін. Важливого значення в системі розрахунків набувають питання своєчасної оплати як за відвантажену продукцію, так і за матеріальні цінності, фінансові ресурси, отримані від зовнішніх контрагентів, своєчасної виплати заробітної плати персоналу і сплати податків, зборів та інших платежів у бюджет і позабюджетні фонди.

У сучасних умовах переважна більшість вітчизняних підприємств віддає перевагу продажу товарів не в кредит, а за фактом оплати. Однак конкуренція диктує свої умови: товари відвантажуються, оборотні засоби зменшуються, зростає дебіторська та кредиторська заборгованість.

Перед аналізом поточної дебіторської заборгованості ставляться такі завдання: обґрунтування можливості виникнення дебіторської заборгованості; оцінка покупців з точки зору надійності (ймовірності оплати); чітке, своєчасне визначення моменту сповільнення або прискорення погашення заборгованості покупцями; контроль за своєчасністю погашення дебіторської заборгованості та вивчення причин недотримання договірної дисципліни; обґрунтування інкасаційної політики; з'ясування причин прострочки дебіторської заборгованості; оцінка ефективності дебіторської заборгованості.

В реаліях сьогодення одним з суперечливих і актуальних питань українського обліку вважається облік дебіторської заборгованості, що пов'язано з проблемою неплатежів. Сучасний фінансовий стан підприємств України характеризується зростанням дебіторської заборгованості в структурі їх активів, що призводить до уповільнення платіжного обороту. Це пояснюється тим що в ринкових умовах дуже важко забезпечити високий рівень збуту продукції і зробити миттєву оплату. Протягом останніх років за даними Державної служби статистики України величина дебіторської заборгованості становить досить вагомому частку в складі оборотних активів. Так, станом на 31 грудня 2017 року дебіторська заборгованість підприємств України складає 2517203,5 млн грн, що становить 61,27% від загального обсягу оборотних активів підприємств України. Це є свідченням того, що незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості уникнути її неможливо. При таких обставинах особливого значення набуває питання ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємств з метою підвищення їх платоспроможності та повернення фінансових ресурсів підприємства, вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків тощо [2].

Можна виділити такі основні напрями аналізу дебіторської заборгованості підприємства :

- 1) оцінювання рівня і динаміки дебіторської заборгованості;
- 2) аналіз складу та структури дебіторської заборгованості за контрагентами та «віковими групами»;
- 3) визначення періоду обороту (інкасації) дебіторської заборгованості, її оборотності та їх впливу на фінансовий цикл підприємства;
- 4) дослідження складу протермінованої дебіторської заборгованості, визначення сумнівної та безнадійної заборгованості;
- 5) оцінювання питомої ваги дебіторської заборгованості в активах підприємства;
- 6) факторний аналіз дебіторської заборгованості;

7) аналіз впливу дебіторської заборгованості на ефективність діяльності підприємства та його ділову активність;

8) аналіз джерел фінансування дебіторської заборгованості [3, с. 357].

Наявність поточної дебіторської заборгованості певною мірою є резервом фінансових ресурсів (звичайно, за умови, що вона не класифікується як безнадійна), що забезпечує ліквідність підприємства, а отже, зменшує ризик втрати платоспроможності. Проте, як свідчать результати аналізу фінансової звітності вітчизняних підприємств (особливо за останній фінансовий рік), їх ліквідність сформувалася в результаті зростання поточної дебіторської заборгованості. Сьогодні проблема неплатежів, а отже, дефіциту фінансових ресурсів, є особливо гострою у бізнесі. Водночас збільшення дебіторської заборгованості спричиняє зменшення прибутковості підприємства, тому що частина фінансових ресурсів, що «зв'язана» у дебіторській заборгованості, вилучена із господарського обороту.

Оскільки дебіторська заборгованість – один із елементів оборотних активів підприємств (як правило, кількісно значний), а кредиторська заборгованість – один із позичених джерел покриття оборотних активів (також, як правило, значний по сумі), то виходячи із цього, можна розглядати декілька практичних аспектів управління дебіторською заборгованістю [1].

По-перше, чим швидше обертається дебіторська заборгованість, тобто, чим частіше поступають платежі від дебіторів, тим менші балансові залишки дебіторської заборгованості на кожен дату і навпаки. Відповідно такий же зв'язок має місце між швидкістю обороту кредиторської заборгованості і її балансовими залишками.

Із зазначеного виходить два висновки: перший, при швидкій оберненості дебіторської заборгованості і повільній оберненості кредиторської заборгованості остання повністю покриває дебіторську заборгованість і зверх того слугує джерелом фінансування інших елементів оборотних активів. З цієї точки зору прискорення оборотності дебіторської заборгованості та уповільнення кредиторської покращує фінансовий стан підприємства.

Велике значення слід приділити вибору форм розрахунків з покупцями та замовниками. Вдалий вибір форми розрахунків дає можливість покращити взаємовідносини з покупцями та сприяє більш швидкому розрахунку за поставлену продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Потрібно наголосити на необхідності регулювання руху первинних документів шляхом створення графіку документообороту. Таким чином, з'явиться можливість проведення контрольних дій за первинними документами, що стосуються обліку дебіторської заборгованості.

Отже, ефективне управління дебіторською заборгованістю підприємства реалізується завдяки якісному обліково-аналітичному забезпеченні. Така заборгованість на підприємстві є пріоритетною, тому що пов'язана із значними грошовими потоками, що визначають забезпеченість власними коштами підприємства.

Список використаних джерел

1. Пустяк О. В. Ефективність управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги: обліково-аналітичний аспект / О. В. Пустяк, Я. М. Демченко // Економіка і регіон. – 2015. – № 3. – С. 88-95.
2. Яременко Л. М. Формування облікової інформації дебіторської та кредиторської заборгованості / Л. М. Яременко // Економічний вісник університету. – 2018. – Вип. 36(1). – С. 147-154.
3. Нашкерська Г. Методологія і практика оцінювання у фінансовому обліку: монографія / Галина Нашкерська. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2009. – 426 с.